Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Ottende Afdeling)

13. juli 2017*

»Præjudiciel forelæggelse – retligt samarbejde i civile sager – forordning (EF) nr. 44/2001 – kompetence i forsikringssager – national lovgivning, som fastslår, at en skadelidt under visse betingelser kan anlægge sag direkte mod skadevolders forsikringsselskab – værnetingsklausul indgået mellem forsikringsgiveren og skadevolderen«

I sag C-368/16,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Højesteret (Danmark) ved afgørelse af 20. juni 2016, indgået til Domstolen den 6. juli 2016, i sagen

Assens Havn

mod

Navigators Management (UK) Limited,

har

DOMSTOLEN (Ottende Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, M. Vilaras, og dommerne M. Safjan (refererende dommer) og D. Šváby,

generaladvokat: Y. Bot,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

– Navigators Management (UK) Limited ved advokat H. Nissen,

– den belgiske regering ved L. Van den Broeck og J. Van Holm, som befuldmægtigede,

– den spanske regering ved A. Rubio González og A. Gavela Llopis, som befuldmægtigede,

– Europa-Kommissionen ved M. Heller og L. Grønfeldt, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

* Processprog: dansk.

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 13, nr. 5), og artikel 14, nr. 2), litra a), i Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22. december 2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (EFT 2001, L 12, s. 1).

2 Anmodningen er indgivet under en sag mellem Assens Havn (Danmark) og Navigators Management (UK) Limited, et forsikringsselskab (herefter »Navigators Management«), vedrørende betaling for skader forvoldt på kajanlægget i havnen i Assens af en slæbebåd, der er forsikret hos dette selskab.

Retsforskrifter

EU-retten

Forordning nr. 44/2001

3 11. og 13. betragtning til forordning nr. 44/2001 har følgende ordlyd:

»(11)

Kompetencereglerne bør frembyde en høj grad af forudsigelighed og være baseret på sagsøgtes bopæl som det principielle kriterium, og dette kompetencekriterium bør altid kunne gøres gældende, undtagen i enkelte velafgrænsede tilfælde, hvor det på grund af sagens genstand eller af hensyn til parternes aftalefrihed er berettiget at lægge et andet tilknytningsmoment til grund. [...]

[...]

(13) For forsikringsaftaler, forbrugeraftaler og arbejdsaftaler er det ønskeligt at beskytte den svage part ved hjælp af kompetenceregler, der er gunstigere for denne parts interesser end de almindelige kompetenceregler.«

4 Artikel 8-14, som findes i afdeling 3 med overskriften »Kompetence i forsikringssager« i denne forordnings kapitel II, fastsætter kompetencereglerne i forsikringssager.

5 Af forordningens artikel 8 følger:

»I forsikringssager afgøres kompetencen efter denne afdeling, jf. dog artikel 4 og artikel 5, nr. 5).«

6 Artikel 9, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 bestemmer følgende:

»En forsikringsgiver, der har bopæl på en medlemsstats område, kan sagsøges:

a) ved retterne i den medlemsstat, på hvis område han har bopæl, eller

b) i en anden medlemsstat, i tilfælde, hvor sagen anlægges af forsikringstageren, den sikrede eller den begunstigede, ved retten på det sted, hvor sagsøger har bopæl [...]

[...]«

7 Forordningens artikel 10 bestemmer:

»I sager om ansvarsforsikring eller forsikring af fast ejendom kan forsikringsgiveren endvidere sagsøges ved retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået. Det samme gælder, når fast ejendom og løsøre er omfattet af samme forsikringsaftale og er genstand for samme skadestilfælde.«

8 Forordningens artikel 11, stk. 2, er affattet således:

»Artikel 8, 9 og 10 finder anvendelse i tilfælde, hvor skadelidte anlægger sag direkte mod forsikringsgiveren, såfremt der er hjemmel for et direkte sagsanlæg.«

9 Forordningens artikel 13 bestemmer følgende:

»Denne afdeling kan kun fraviges ved en aftale om værneting:

[...]

2) der giver forsikringstageren, den sikrede eller den begunstigede ret til at anlægge sag ved andre retter end dem, der er nævnt i denne afdeling, eller

3) der er indgået mellem en forsikringstager og en forsikringsgiver, som på tidspunktet for forsikringsaftalens indgåelse havde deres bopæl eller sædvanlige opholdssted på samme medlemsstats område, med det formål, at retterne i denne stat skal være kompetente også i tilfælde af, at skadetilføjelsen er foregået i udlandet, medmindre en sådan aftale om værneting ikke er tilladt efter lovgivningen i den pågældende medlemsstat, eller

[...]

5) der vedrører en forsikringsaftale, som dækker en eller flere af de i artikel 14 nævnte risici.«

10 Af artikel 14 i forordning nr. 44/2001 fremgår:

»De i artikel 13, nr. 5), omhandlede risici er følgende:

1) enhver skade
   a) på søgående skibe, på offshoreanlæg og anlæg i rum sø eller på luftfartøjer, der skyldes begivenheder, som indtræffer i forbindelse med anvendelse til erhvervsmæssige formål af disse skibe, anlæg og luftfartøjer

[...]

2) ethvert ansvar, bortset fra ansvar for fysisk skade på passagerer eller for skade på disses bagage
   a) hidrørende fra brugen eller driften af skibe, anlæg eller luftfartøjer i henhold til nr. 1, litra a), med hensyn til luftfartøjer dog kun for så vidt lovgivningen i den medlemsstat, i hvilken luftfartøjet er registreret, ikke forbyder aftaler om værneting ved forsikring af sådanne risici

[...]«

11 Forordningens artikel 23, som er indeholdt i afdeling 7 med overskriften »Aftaler om værneting« i nævnte kapitel II, bestemmer følgende i stk. 1 og 5:

»1. Såfremt parterne i tilfælde, hvor mindst en af dem har bopæl på en medlemsstats område, har aftalt, at en ret eller retterne i en medlemsstat skal være kompetente til at påkende allerede opståede tvister eller fremtidige tvister i anledning af et bestemt retsforhold, er denne ret eller retterne i den pågældende medlemsstat kompetente. Medmindre parterne har aftalt andet, er denne ret eller disse retter enekompetente. En sådan aftale om værneting skal være indgået:

a) skriftligt eller mundtligt med skriftlig bekræftelse eller

b) i en form, der er i overensstemmelse med den skik og brug, som parterne følger i deres indbyrdes forhold, eller

c) inden for international handel, i en form, der er i overensstemmelse med en sædvane, som parterne har eller burde have kendskab til, og som inden for sådan handel er almindelig kendt og regelmæssigt fulgt af parter i aftaler af samme type inden for den pågældende handelsbranche.

[...]

5. Aftaler om værneting samt tilsvarende bestemmelser i et dokument om oprettelse af en trust er ugyldige, såfremt de er i modstrid med artikel 13, 17 og 21 eller udelukker kompetencen for de retter, som i medfør af artikel 22 er enekompetente.«

12 Forordning nr. 44/2001 blev ophævet ved artikel 80 i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1215/2012 af 12. december 2012 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (EUT 2012, L 351, s. 1). I henhold til dens artikel 81, stk. 2, finder sidstnævnte forordning imidlertid først anvendelse fra den 10. januar 2015.

Aftalen mellem EF og Danmark

13 Formålet med aftalen mellem Det Europæiske Fællesskab og Kongeriget Danmark om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område, der blev undertegnet i Bruxelles den 19. oktober 2005 (EUT 2005, L 299, s. 62, herefter »aftalen mellem EF og Danmark«) og godkendt på Fællesskabets vegne ved Rådets afgørelse 2006/325/EF af 27. april 2006 (EUT 2006, L 120, s. 22), er at anvende bestemmelserne i forordning nr. 44/2001 og gennemførelsesforanstaltningerne hertil i forbindelserne mellem Den Europæiske Union og Kongeriget Danmark. Aftalen trådte i kraft den 1. juli 2007 i overensstemmelse med dens artikel 12, stk. 2 (EUT 2007, L 94, s. 70).

14 I præamblen til aftalen mellem EF og Danmark hedder det:

»[...]

[som finder], at [Den Europæiske Unions] Domstol bør have kompetence på de samme vilkår til at træffe afgørelse om præjudicielle spørgsmål vedrørende gyldigheden og fortolkningen af denne aftale, som stilles af en dansk ret, og at danske retter derfor bør anmode om afgørelser vedrørende præjudicielle spørgsmål på samme vilkår som retter i andre medlemsstater, for så vidt angår fortolkningen af [forordning nr. 44/2001] og gennemførelsesforanstaltningerne hertil

[...]«

15 Artikel 2 i aftalen mellem EF og Danmark har overskriften »Retternes kompetence og anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område« og bestemmer følgende i stk. 1:

»Bestemmelserne i [forordning nr. 44/2001], der er knyttet som bilag til denne aftale og udgør en del heraf, samt de gennemførelsesforanstaltninger, der er vedtaget i medfør af forordningens artikel 74, stk. 2, og – for så vidt angår gennemførelsesforanstaltninger, der vedtages efter denne aftales ikrafttræden – som [Kongeriget] Danmark har gennemført efter artikel 4 i denne aftale, og de foranstaltninger, som er vedtaget i medfør af forordningens artikel 74, stk. 1, finder anvendelse på folkeretligt grundlag i forbindelserne mellem [Unionen] og [Kongeriget] Danmark.«

16 Artikel 6 i aftalen mellem EF og Danmark har overskriften »[Den Europæiske Unions] Domstols kompetence med hensyn til fortolkning af denne aftale« og bestemmer følgende i stk. 1:

»Når et spørgsmål om gyldigheden eller fortolkningen af denne aftale rejses i forbindelse med en sag, der verserer ved en dansk ret, anmoder denne ret Domstolen om at afgøre spørgsmålet, når en ret i en anden EU-medlemsstat under de samme omstændigheder ville være forpligtet hertil med hensyn til [forordning nr. 44/2001] samt de gennemførelsesforanstaltninger, der er omhandlet i artikel 2, stk. 1, i denne aftale.«

Dansk ret

17 Forsikringsaftalelovens § 95 bestemmer følgende:

»1. Når den sikredes erstatningspligt over for den skadelidte er fastslået og erstatningens størrelse bestemt, indtræder den skadelidte i den sikredes ret imod selskabet, for så vidt han ikke er fyldestgjort.

2. Den skadelidte indtræder endvidere i den sikredes ret imod selskabet, hvis skadelidtes krav på erstatning er omfattet af sikredes konkurs, tvangsakkord eller gældssanering. I det omfang skadelidtes krav ikke er blevet dækket, kan det fulde krav på erstatning rettes mod selskabet. Selskabet skal i de i 1. pkt. nævnte tilfælde uden ugrundet ophold underrette den sikrede om, at det har modtaget et krav på erstatning.«

Tvisten i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål

18 I efteråret 2007 forestod det svenske selskab Skåne Entreprenad Service AB (herefter »Skåne Entreprenad«) befragtning af sukkerroer til en fabrik i Nykøbing Falster (Danmark). En del af transporten foregik med skib fra Assens til Nakskov (Danmark). Til brug for denne sejlads havde Skåne Entreprenad chartret en række slæbebåde og pramme, herunder slæbebåden *Sea Endeavour I*, og tegnet ansvarsforsikring hos Navigators Management.

19 Af forsikringspolicen fremgår bl.a.:

»Choice of Law and Jurisdiction This insurance shall be governed by and construed in accordance with the law of England and Wales and each party agrees to submit to the exclusive jurisdiction of the courts of England and Wales.«

20 Af Navigators Managements' forsikringsbetingelser fremgår endvidere:

»7) Law, Practice and Dispute Resolution This insurance shall be governed by and construed in accordance with English Law and, in particular, be subject to and incorporate the terms of the Marine Insurance Act 1906 and any statutory modification thereto. This insurance, including any dispute arising under or in connection with it, shall also be subject to the exclusive jurisdiction of the [High Court of Justice (England & Wales)] in London.«

21 Den 24. november 2007 opstod der under slæbebåden *Sea Endeavour I*'s besejling af havnen i Assens en række skader på kajanlægget. Parterne i hovedsagen er uenige om, hvordan skaderne er opstået, og hvem der bærer ansvaret herfor.

22 Da der i mellemtiden er indledt konkursbehandling mod Skåne Entreprenad har Assens Havn anlagt sag direkte mod Navigators Management, som er den påståede skadevolders ansvarsforsikringsselskab, ved Sø- og Handelsretten (Danmark) med påstand om, at dette selskab betaler en erstatning på 1 310 536 DKK (ca. 176 270 EUR) for skaderne.

23 Efter at have udskilt spørgsmålet om værneting til særskilt forhandling og afgørelse afviste Sø- og Handelsretten ved dom af 22. december 2014 sagen på grund af manglende værneting i Danmark med henvisning til, at værnetingsklausulen indgået mellem forsikringsaftaleparterne var bindende for skadelidte. Assens Havn har appelleret denne dom til den forelæggende ret.

24 Ifølge den forelæggende ret er sagens hovedspørgsmål, om Assens Havn, der i medfør af forsikringsaftalelovens § 95, stk. 2, kan anlægge sag direkte mod skadevolders forsikringsselskab, er bundet af den aftale om værneting, der er indeholdt i forsikringsaftalen mellem Skåne Entreprenad og Navigators Management, jf. artikel 13, nr. 5), i forordning nr. 44/2001, sammenholdt med denne forordnings artikel 14, nr. 2), litra a). I bekræftende fald er den af Assens Havn anlagte sag med rette afvist af Sø- og Handelsretten.

25 Den forelæggende ret har anført, at selv om en skadelidt efter dansk ret som udgangspunkt ikke har adgang til at anlægge sag direkte mod en skadevolders forsikringsselskab, er der i forsikringsaftalelovens § 95 givet hjemmel hertil i tilfælde af f.eks. forsikringstagers konkurs, hvilket er tilfældet i den foreliggende sag.

26 Det er på denne baggrund, at Højesteret (Danmark) har besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Skal artikel 13, nr. 5), jf. artikel 14, nr. 2), litra a), i [forordning nr. 44/2001] fortolkes således, at en skadelidt, der efter national ret har hjemmel til at anlægge sag direkte mod skadevolders forsikringsselskab, er bundet af en aftale om værneting, som forsikringsgiver og forsikringstager gyldigt har indgået efter [denne forordnings] artikel 13, nr. 5), jf. artikel 14, nr. 2), litra a)?«

Om det præjudicielle spørgsmål

27 Med sit spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 13, nr. 5), i forordning nr. 44/2001, sammenholdt med forordningens artikel 14, nr. 2, litra a), skal fortolkes således, at en skadelidt, der anlægger sag direkte mod skadevolders forsikringsselskab, er bundet af en værnetingsklausul indgået mellem den pågældende forsikringsgiver og den pågældende skadevolder.

28 For at besvare dette spørgsmål henvises til opbygningen af bestemmelserne i afdeling 3 i kapitel II i forordning nr. 44/2001 og de underliggende formål.

29 Det bemærkes i denne forbindelse, at afdeling 3 i kapitel II i forordning nr. 44/2001 indeholder en selvstændig ordning for fordeling af retternes kompetence i forsikringssager (jf. dom af 12.5.2005, Société financière et industrielle du Peloux, C-112/03, EU:C:2005:280, præmis 29).

30 I lighed med sager vedrørende arbejdstagere og forbrugere er forsikringssager kendetegnet ved en vis ubalance mellem parterne (jf. i denne retning dom af 26.5.2005, GIE Réunion européenne m.fl., C-77/04, EU:C:2005:327, præmis 22), som artikel 8 i afdeling 3 i kapitel II i forordning nr. 44/2001 tilsigter at afhjælpe ved at beskytte den svage part ved hjælp af kompetenceregler, der tilgodeser denne parts interesser i højere grad end de almindelige kompetenceregler (jf. i denne retning dom af 17.9.2009, Vorarlberger Gebietskrankenkasse, C-347/08, EU:C:2009:561, præmis 40).

31 Disse bestemmelser letter særligt situationen for skadelidte i forhold til en forsikret skade ved at give vedkommende mulighed for at anlægge sag mod den pågældende forsikringsgiver bl.a. ved retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået, på betingelse af, at der er hjemmel til et sådant direkte sagsanlæg i national ret.

32 I det foreliggende tilfælde er den forelæggende ret, der skal fortolke national ret, således som det fremgår af denne doms præmis 24 og 25, af den opfattelse, at forsikringsaftalelovens § 95, stk. 2, som finder anvendelse på hovedsagen, indebærer en ret for skadelidte til at anlægge sag direkte mod forsikringsgiver som omhandlet i artikel 11, stk. 2, i forordning nr. 44/2001.

33 Hvad angår adgangen til at gøre en aftale om værneting gældende over for skadelidte bemærkes for det første, at bestemmelserne i afdeling 3 i forordning nr. 44/2001 i henhold til denne forordnings artikel 13, nr. 5), sammenholdt med forordningens artikel 14, nr. 2), litra a), kan fraviges ved en sådan aftale, herunder ved en aftale om værneting, der vedrører en forsikringsaftale, som dækker ethvert ansvar hidrørende fra brugen eller driften af skibe.

34 For det andet er det ubestridt, at artikel 11, stk. 2, i forordning nr. 44/2001, som fastsætter, at bestemmelserne i forordningens artikel 8-10 finder anvendelse i tilfælde, hvor skadelidte anlægger sag direkte mod forsikringsgiveren, ikke omfatter forordningens artikel 13 og 14 og følgelig aftaler om værneting.

35 Det fremgår således ikke af opbygningen af bestemmelserne i afdeling 3 i kapitel II i forordning nr. 44/2001, at en aftale om værneting kan gøres gældende over for skadelidte.

36 Domstolen har i denne henseende allerede haft anledning til at fastslå, at på området for forsikringsaftaler er aftaler om værneting underlagt strenge regler ud fra formålet om beskyttelse af den økonomisk svageste part (jf. i denne retning dom af 12.5.2005, Société financière et industrielle du Peloux, C-112/03, EU:C:2005:280, præmis 31).

37 Således indeholder artikel 13 i forordning nr. 44/2001 en udtømmende opregning af tilfælde, hvor parterne kan fravige bestemmelserne i afdeling 3 i denne forordnings kapitel II.

38 Endvidere følger det af forordningens artikel 23, stk. 5, at aftaler om retternes kompetence er ugyldige, såfremt de strider mod bestemmelserne i nævnte artikel 13. Det følger af disse bestemmelser, at forordningen fastsætter en ordning, hvorefter undtagelser til bestemmelserne om kompetence i forsikringssager skal fortolkes strengt (jf. analogt dom af 12.5.2005, Société financière et industrielle du Peloux, C-112/03, EU:C:2005:280, præmis 31).

39 Det skal i øvrigt bemærkes, at situationen for en tredjepart, der er skadelidt i forhold til en forsikret skade, er endnu længere fra det kontraktforhold, som værnetingsklausulen indgår i, end situationen for en forsikret begunstiget, som ikke udtrykkeligt har underskrevet nævnte klausul som omhandlet i dom af 12. maj 2005, Société financière et industrielle du Peloux (C-112/03, EU:C:2005:280).

40 Det skal således bemærkes, at en værnetingsklausul, der er indgået mellem en forsikringsgiver og en forsikringstager, ikke kan gøres gældende over for skadelidte i forhold til den forsikrede skade, hvis denne ønsker at anlægge sag direkte mod forsikringsgiveren ved retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået, således som det er anført i denne doms præmis 31, eller ved retten på det sted, hvor skadelidte har sin bopæl, hvilket er en mulighed, som Domstolen har anerkendt i dom af 13. december 2007, FBTO Schadeverzekeringen (C-463/06, EU:C:2007:792, præmis 31).

41 En udvidelse af værnetingsklausulers bindende virkning til at omfatte skadelidte på grundlag af bestemmelserne i artikel 13 i forordning nr. 44/2001, sammenholdt med forordningens artikel 14, ville således kunne bringe det formål, som forfølges med afdeling 3 i kapitel II , nemlig at beskytte den økonomisk svageste og juridisk mindst erfarne part, i fare (jf. i denne retning dom af 17.9.2009, Vorarlberger Gebietskrankenkasse, C-347/08, EU:C:2009:561, præmis 40).

42 Henset til ovenstående bemærkninger skal det fastslås, at artikel 13, nr. 5), i forordning nr. 44/2001, sammenholdt med forordningens artikel 14, nr. 2), litra a), skal fortolkes således, at en skadelidt, der anlægger sag direkte mod skadevolders forsikringsselskab, ikke er bundet af en værnetingsklausul indgået mellem den pågældende forsikringsgiver og den pågældende skadevolder.

Sagsomkostninger

43 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Ottende Afdeling) for ret:

Artikel 13, nr. 5), i Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22. december 2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område, sammenholdt med forordningens artikel 14, nr. 2), litra a), skal fortolkes således, at en skadelidt, der anlægger sag direkte mod skadevolders forsikringsselskab, ikke er bundet af en værnetingsklausul indgået mellem den pågældende forsikringsgiver og den pågældende skadevolder.

Vilaras Safjan Šváby

Således bestemt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 13. juli 2017.

A. Calot Escobar
Justitssekretær

M. Vilaras
Formanden for Ottende Afdeling